

УДК 378:373:2:378.147:37.091.4

ФРЕЙМОВА ТЕХНОЛОГІЯ ЯК ЗАСІБ ОПТИМІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Зозуля О.В., спеціаліст вищої категорії,
викладач-методист

*Балаклійська філія КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради*

У статті порушується проблема необхідності оптимізації навчальної діяльності. Зроблено аналіз педагогічних ідей науковців, присвячених вивченню сутності процесу навчання, його інтенсифікації, структуруванню та візуалізації навчального матеріалу в педагогічній науці й практиці освіти. Визначено особливості фреймового підходу до презентації навчального матеріалу. Виділено переваги використання фреймової технології та особливості її реалізації під час викладання дисциплін природничо-наукового циклу (дошкільна педагогіка, методики викладання).

Ключові слова: *фрейм, фреймова технологія, навчально-пізнавальна діяльність, оптимізація й інтенсифікація навчального процесу, вихователь закладів дошкільної освіти.*

В статье поднимается проблема необходимости оптимизации учебной деятельности. Проанализированы педагогические идеи ученых, посвященные изучению сущности процесса обучения, его интенсификации, структурированию и визуализации учебного материала в педагогической науке и практике образования. Обозначены особенности фреймового подхода к презентации учебного материала. Выделены преимущества использования фреймовой технологии и особенности ее реализации при преподавании дисциплин естественнонаучного цикла (дошкольная педагогика, педагогика).

Ключевые слова: *фрейм, фреймовая технология, учебно-познавательная деятельность, оптимизация и интенсификация учебного процесса, воспитатель учреждений дошкольного образования.*

Zozulia O.V. FRAME TECHNOLOGY AS A MEANS FOR OPTIMIZATION OF EDUCATIONAL ACTIVITIES OF FUTURE EMPLOYEES OF PRESCHOOL EDUCATION

The article raises the problem of the need for optimization of educational activities. Some pedagogical ideas of scientists devoted to the study of the essence of the learning process, its intensification, structuring and visualization of educational material in pedagogical science and educational practice are analyzed. The peculiarities of the framing approach to knowledge representation are revealed. The advantages of the use of framing technology, peculiarities of its application during teaching the disciplines of the natural science cycle (preschool pedagogy, pedagogy) are studied.

Key words: *frame, framing technology, educational and cognitive activity, optimization and intensification of the educational process, preschool education establishments teacher.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі модернізації освіти особливої актуальності набуває проблема пошуку шляхів підвищення якості навчання майбутніх вихователів дітей дошкільного віку. Результат освіти випускника закладу вищої освіти може розглядатись як певна сума знань, умінь і навичок (навчальних, професійних), володіння певною спеціальністю, кваліфікацією, компетентностями (соціальними, професійними), як усебічно й гармонійно розвинена особистість тощо. Одним із важливих орієнтирів сучасної вузівської педагогіки є вимоги до молодшого спеціаліста, сформульовані Національною рамкою кваліфікацій (фахова передвища освіта), а саме «здатність особи самостійно виконувати складні спеціалізовані виробничі чи навчальні завдання в окремій галузі професійної діяльності або в процесі навчання, нести відповідальність за результати сво-

єї діяльності та контролювати інших осіб у певних ситуаціях» [8, с. 3–4]. Реалізація цих цілей може визначати процес і результат освітньої діяльності закладу вищої освіти, слугувати основою оцінки ефективності його функціонування.

У зв'язку зі зростаючим обсягом навчальної й професійної інформації особливого значення набуває проблема оптимізації та інтенсифікації навчального процесу. Обмеженість часу на засвоєння містких вузівських програм, інформаційне перенавантаження студентів зумовлюють необхідність використання інтенсивних методів і технологій навчання, які б дали змогу розширити обсяг знань, що засвоюються, без збільшення часу, відведеного на їх опанування.

Усунути це протиріччя, на наше переконання, здатні нові педагогічні технології, серед яких важливе місце посідає так зва-

на «фреймова технологія» [4], сутність якої ґрунтується на подачі навчального матеріалу у вигляді змістових структур у графічному вираженні (за Р.В. Гуріною, О.М. Спіріним, В.Д. Шарко та іншими вченими).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У своєму дослідженні ми спирались на наукові розвідки, що стосувалися сутності процесу навчання та умов, які забезпечують його цілісність (С.І. Архангельський, Ю.К. Бабанський, В.П. Беспалько, І.Я. Лернер, М.Н. Скаткін та інші автори); фундаментальні дослідження теоретико-методологічних і психолого-педагогічних основ візуалізації навчального матеріалу та «ущільнення» інформації (А.А. Остапенко, Т.А. Колодочка, А.М. Сохор та інші науковці).

Теоретичним основам розвитку поняття «інтенсифікація», витоками якої є оптимізація процесу навчання з елементами активізації самостійної пізнавальної діяльності тих, хто навчається, присвячені розвідки таких учених, як Ю.К. Бабанський, Р.В. Бесонов, М.І. Єрецький, І.Я. Лернер, А.М. Матюшкін; теорія фреймів розглядалась у роботах Т.А. Дейка, М. Мінського, Є.Ф. Тарасова, Ч. Філмора та інших авторів; теоретичні й методичні засади впровадження фреймового підходу в педагогіці досліджувалися М.М. Болдиревим, Р.В. Гуріною, Т.М. Колодочкою, Л.Г. Лузіною, Л.А. Панасенко, О.Є. Соколовою, М. Мінським та іншими науковцями.

У дослідженнях Є.О. Александрової, Г.М. Андрєєва, М.І. Башмакова, П.І. Бегуна, В.В. Мачневої, П.І. Підкасистого, Т.І. Шамової, С.М. Лисенкової, А.А. Остапенко, М.А. Чошанова, В.Ф. Шаталова, С.Д. Шевченко, М.П. Щетініна та інших авторів підкреслюється очевидна перевага технології інтенсифікації процесу навчання та теорії продуктивного навчання.

У працях Л.С. Виготського, П.Я. Гальперіна, А.Б. Запорожця, А.Р. Лурії, Р.С. Немова, Д.М. Узнадзе, М.І. Жинкіна, В.С. Леднева, І.Я. Лернера, А.М. Сохора та інших учених узагальнюються принципи структурування знань, у тому числі у вигляді системи знакових символів. Деякі з названих авторів розглядають роль знаково-символічних структур у розвитку мислення людини, підвищенні її інтелекту.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз особливостей фреймової технології як засобу оптимізації навчальної діяльності майбутніх вихователів дошкільного навчального закладу під час викладання дисциплін природничо-наукового циклу (дошкільна педагогіка, педагогіка).

Виклад основного матеріалу дослідження. Творцем теорії фреймів є аме-

риканський учений у галузі штучного інтелекту М. Мінський. На його думку, процеси людського мислення базуються на тих численних структурних даних, що зберігаються в пам'яті людей [6]. Він сформулював парадигму для презентації знань із метою використання цих знань комп'ютером. Термін «фрейм» був найбільш популярний у середині 1970-х рр., коли існувало багато його тлумачень. Уже тоді фрейми знайшли широке застосування в соціальній психології, психології сприйняття, теорії розпізнавання зразків, під час створення штучного інтелекту, у програмуванні, психолінгвістиці, логіці й методології тощо. Наприклад, теорія фреймів широко застосувалась у лінгвістиці, про що можна судити з дослідження С.В. Агєєва «Про роль фреймів знань в інтерпретації метафоричних виразів», у якому автор представляє схемний процес інтерпретації висловлювань у такому вигляді:

- сприйняття тексту;
- активізація певними мовними формами процесу пошуку асоційованих із ними фреймів;
- вкладання змісту висловлювання у фрейм (модель), відомий незалежно від тексту;
- приписання інтерпретації (відповідно до раніше набутих знань) [1, с. 11–13].

Таким чином, розуміння деякої нової ситуації або висловлювання зводиться насамперед до спроби знайти в пам'яті знайому ситуацію, найбільш схожу на нову.

Поняття фрейму широко застосовується в сучасній англо-американській психології та аналітичній філософії. Зокрема, С. Ойянг дає тлумачення поняття «фрейм» як каркасної структури, це «загальна категоріальна структура» (general categorical framework) [16, с. 6–8].

Варто зауважити, що теорія фреймів знайшла своє застосування також у педагогіці, хоча й не так деталізовано, як у психології та психолінгвістиці. Широке застосування фреймового підходу в педагогіці зумовлене вимогами до якості сучасної освіти. Фреймування є ефективним засобом формування системного мислення, генералізації знань та інтенсифікації навчального процесу. Останнім часом опубліковано низку монографій і навчальних посібників, у яких розглядаються питання теоретичного обґрунтування й реалізації фреймового підходу в педагогічній практиці.

Так, наприклад, М.А. Чошанов успішно застосовує фрейми у своїй технології проблемно-модульного навчання, у якій «за допомогою фреймової моделі можна «стискати», структурувати та систематизувати інформацію в певні таблиці, матриці тощо» [15].

У свою чергу А.О. Остапенко досліджував застосування фреймів знань у технології концентрованого навчання, де навчальний матеріал сконцентровано у вигляді великоблочних опор та де, зокрема, можуть застосовуватись і фрейми [9].

У педагогіці фрейм має два тлумачення: а) спосіб організації уявлень, що зберігаються в пам'яті; б) одиниця знань, організована навколо поняття, що містить дані про істотне, типове для цього поняття. У низці публікацій, що стосуються фреймового підходу (таких авторів, як Р.В. Гурина, Т.В. Ларіна, О.А. Литвиненко, О.Є. Соколова, Н.М. Тарасевич та інші), аналізується педагогічна ефективність різних видів фреймів, які згруповані в такий спосіб (за І.А. Лєсковою):

– фрейм як рамка (певний обсяг інформації укладається в рамку, що дає змогу виділити його із загального масиву інформації);

– фрейм як логіко-смілова схема (встановлюється певна структура навколо виділеного змістового ядра навчальної інформації);

– фрейм як сценарій (встановлюється послідовність певних дій, ситуацій і процедур у заданих умовах) [5].

Під фреймовою педагогічною технологією ми розуміємо вивчення навчального матеріалу (концепт), структурованого певним чином у спеціально організованій періодичній послідовності (сценарій). Фреймова технологія є протилежністю традиційної (класичної) форми навчання, проте не можна сказати, що ця протилежність виражена несумісністю. Можна припустити, що розумне чергування фреймової технології та традиційних форм навчання (різні методи вирішують різні завдання) матиме позитивні результати в оптимізації навчальної діяльності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Аналізуючи досвід вітчизняних і зарубіжних наукових досліджень минулих років, можемо зауважити, що загалом фреймова технологія розглядається як продуктивна, адже вона розширює круг понятійного базису, усередині якого обертається проблематика методології науки. Спираючись на ці факти, можна припустити позитивні результати дослідження окремо виділеної фреймової педагогічної технології, а не складової частини вже існуючих технологій.

Педагогічна фреймова технологія, на наше переконання, дає змогу вирішувати низку взаємозв'язаних проблем, а саме проблему інтенсифікації освітнього процесу та проблему активізації пізнавальних процесів студентів. Засвоєння системи

знань за допомогою фреймової технології дає можливість розвивати в майбутніх вихователів дітей дошкільного віку системне, понятійне, алгоритмічне, репродуктивне, наукове, критичне й творче мислення, формувати дискурсивні та комунікативні вміння суб'єктів навчання.

На думку Л.П. Ковальчук, фреймова технологія, маючи широкі дидактичні можливості, може вирішувати проблему цілісного формування особистості, тобто сприяти формуванню цілісних знань, абстрактного мислення, вольового прагнення до пізнання в майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти [3].

Для оптимізації навчальної діяльності, на наше переконання, доцільно застосовувати фреймові опори в знаково-символьній формі у вигляді схеми з ключовими поняттями та словосполученнями із жорсткою стереотипною конструкцією (словесно-системний фрейм), серед яких є понятійні, семантичні, тематичні, інтегровані тощо; у такому фреймі навчальна інформація виучуваної теми згорнута у вигляді структурно-логічної схеми, яка охоплює всі навчальні питання та забезпечує візуальне сприйняття студентами головних складників вербальної комунікації.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, одним із способів розв'язання проблеми оптимізації навчальної діяльності може стати застосування фреймової технології, яка, на думку науковців, може максимально ефективно вплинути на засвоєння навчального матеріалу тих дисциплін, у яких можна виділити однакове повторюване змістове ядро, яке у свою чергу можна представити у вигляді каркасу, схеми, «кліше», шаблону, моделі та переносити в інші ситуації. При цьому фреймові моделі виступатимуть методологічним засобом, інструментом пізнання педагогічних явищ, інструцією для самостійного здобуття знань.

Подальші напрями досліджень цієї проблеми пов'язуємо з вивченням дидактичних можливостей фреймової технології та виділення алгоритму діяльності педагога й студента.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Агеев С.В. О роли фреймов знаний в интерпретации метафорических выражений. URL: http://www.amursu.ru/8101/vestnik/7/6_7_99.html.
2. Гурина Р.В. Фреймовые схемы-опоры как средство интенсификации учебного процесса. Школьные технологии. 2004. № 1. С. 184–195.
3. Ковальчук Л.П. Развитие профессионального мышления будущего учителя на засадах фреймового підходу до вивчення педагогічних дисциплін у класичному уні-

верситеті. URL: http://www.franko.lviv.ua/Pedagogika/periodic/visnyk/23/14_kovalchuk.pdf.

4. Колодочка Т.Н. Фреймовое обучение как педагогическая технология: автореф. дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.01; Кубанский гос. ун-т. Краснодар, 2004. 20 с.

5. Лескова И.А. Педагогические возможности сюжетного фрейма (на примере историко-художественных дисциплин). Известия Волгоградского государственного социально-педагогического университета. 2012. № 10(74). С. 110–113.

6. Минский М. Фреймы для представления знаний / пер. с англ. О.Н. Гринбаума; под ред. Ф.М. Кулакова. М. Энергия, 1979. 151 с.

7. Михнина Н.В. Способы структурирования учебного материала как условие развития внимания. Современные наукоемкие технологии. 2007. № 7. С. 71–73.

8. Національна рамка кваліфікацій: додаток до Постанови Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/nacionalna-ramka-kvalifikacij/rivni-nacionalnoyi-ramki-kvalifikacij>.

9. Остапенко А.А. Концентрированное обучение как педагогическая технология. URL: <http://ost101.narod.ru/1998avtokand.pdf>.

10. Вознюк О.В., Дубасенюк О.А. Проблема організації знань у системі професійної підготовки вищої школи. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. 2010. Вип. 2. С. 133–144. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/OD_2010_2_18.

11. Анисимов О.С., Охрименко В.А., Князев Н.М., Чернушевич В.А. Системно-деятельностный подход к проблеме практической подготовки студентов: учеб. пособие. Пенза: ППИ, 1981. 48 с.

12. Сохор А.М. Логическая структура учебного материала: вопросы дидактического анализа / под ред. М.А. Данилова. М.: Педагогика, 1974. 192 с.

13. Гурина Р.В., Соколова Е.Е. Фреймовое представление знаний: монография. М.: Народное образование; НИИ школьных технологий, 2005. 175 с.

14. Гурина Р.В. и др. Фреймовые опоры: метод. пособие. М.: НИИ школьных технологий, 2007. 95 с.

15. Чошанов М.А. Гибкая технология проблемно-модульного обучения: метод. пособие. М.: Народное образование, 1996. 160 с.

16. Auyang S.Y. Foundations of complex-system theories in economics, evolutionary biology, and statistical physics. Cambridge, 1998. 404 p.

УДК 377.1

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ ФАХІВЦЯ В УМОВАХ МАГІСТРАТУРИ

Ієвлев О.М., к. т. н., доцент,
доцент кафедри педагогіки та соціального управління
Національний університет «Львівська політехніка»

У статті проаналізовано наукові підходи до формування професійно-педагогічної мобільності фахівця в умовах магістратури. Впровадження отриманих результатів передбачає: організацію освітнього процесу як дидактичної системи (системний підхід), розвиток професійно-педагогічної компетентності (переважно компетентнісний, подієвий підходи), здатність до самореалізації, саморозвитку, самоосвіти, творчості (здебільшого синергетичний, аксіологічний підходи), вибір професії педагога як стратегічної мети життя (переважно аксіологічний, гуманістично орієнтований (гуманістичний) підходи).

Ключові слова: професійна мобільність, професійно-педагогічна мобільність, особистісно-діяльнісний підхід, компетентнісний підхід, подієвий підхід, синергетичний підхід, системний підхід, аксіологічний підхід, гуманістично орієнтований (гуманістичний) підхід.

В статье проанализированы научные подходы к формированию профессионально-педагогической мобильности специалиста в условиях магистратуры. Внедрение полученных результатов предусматривает: организацию образовательного процесса как дидактической системы (системный подход), развитие профессионально-педагогической компетентности (в основном компетентностный, событийный подходы), способность к самореализации, саморазвитию, самообразованию, творчеству (в основном синергетический, аксиологический подходы), выбор профессии педагога как стратегической цели жизни (в основном аксиологический, гуманистически ориентированный (гуманистический) подходы).

Ключевые слова: профессиональная мобильность, профессионально-педагогическая мобильность, личностно-деятельностный подход, компетентностный подход, событийный подход, синергетический подход, системный подход, аксиологический подход, гуманистически ориентированный (гуманистический) подход.

Iyevlyev O.M. SCIENTIFIC APPROACHES TO THE FORMATION OF PROFESSIONAL AND PEDAGOGICAL MOBILITY OF THE SPECIALIST IN THE CONDITIONS OF MAGISTRACY

The article analyzes the scientific approaches to the formation of professional and pedagogical mobility of a specialist in the conditions of a magistracy. Implementation of the obtained results includes: organization of